

Списание ЕПОХИ
Издание на Историческия факултет на
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
Journal EPOCHI [EPOCHS]
Edition of the Department of History of
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo

Том / Volume XXV (2017),
Книжка / Issue 1

Светла АТАНАСОВА / Svetla ATANASOVA

Рец. на: Иван Тютюнджиев. Дневник на Светата Търновска митрополия (1870 – 1871). Велико Търново: Ровита, 2016, 335 с.

Rec. ad: Ivan Tyutyundjiev. Register of the Holy Archbishopric of Tarnovo (1870 – 1871). Veliko Tarnovo: Rovita, 2016, 335 pp.

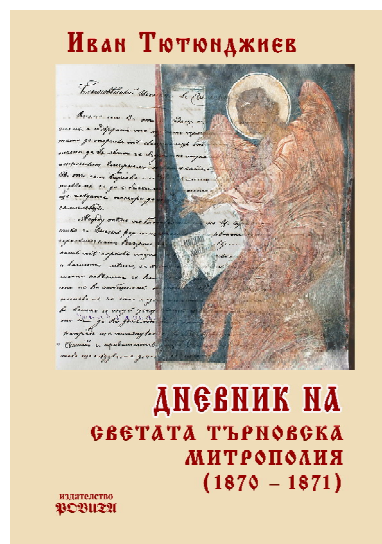
Учредяването на Българската екзархия е дълъг исторически процес, пряко обвързан със събитията във Врачанската епископия и националното движение в Търново от 40-те години на XIX век. Търновската митрополия, като наследник на Патриаршията от Средновековието и в качеството си на най-голямата и авторитетна епархия на Цариградската църква в българските земи през Възраждането, играе съществена роля за настъпващите промени в църковното устройство. В същото време институцията катализира стремежа на българите за протодържавно обединение в изконните етнически територии.

В този ред на мисли монографията на проф. Иван Тютюнджиев „Дневник на Светата Търновска митрополия (1870 – 1871)“ отразява събитията в Търновската православна община по време на борбите за църковна независимост от 1870 – 1871 г. Обект на изследователски интерес е последният оформен като книга и непубликуван до момента документ-дневник на Търновската митрополия. Този книжовен паметник от 70-те години на XIX в. се явява първокласен исторически извор без аналог и логично продължение на обнародваните три кодекса на Търновската митрополия през 30-те години на XX в. Той е доказателство, че научните дирения на изявения наш историк в областта на църковната история от османския период продължават и благодарение на този факт мозайката от факти и събития, свързани със социалния и духовен живот на Търновската епархия, е вече завършена.

Монографичният труд е систематизиран и обособен в тринадесет логически свързани части.

В Увода (с. 7–8) авторът посочва целта на проучването: „Събитията в местната православна община по време на борбата за църковна независимост“ и прави първото въведение към общото описание на историческия паметник – Изходяща книга за кореспонденцията „Дневник на Търновската митрополия (24 януари 1870 – 11 октомври 1871 г.)“. Преписите на изходящите писма са водени от председателя на Търновската епархиална община – архимандрит Теодосий и секретаря Никола Златарски.

Отчитайки спецификата на изследването, Иван Тютюнджиев въвежда задължителните за подобен род проучвания параграфи: Палеографска характеристика (с. 9) и Графика, правопис и език (с. 10 – 12) на историческия документ. Посочва, че записите в Дневника са правени при отсъствието на официална книжовна норма в използването на българския език и въпреки това се характеризират с добро правописно и стилово равнище. Изключително прецизно са отбелязани всички езикови форми и особености, открити в кореспонденцията, като сложни форми на прилагателните, синтетични форми на членуване, вкаменени падежни форми, диалектни думи, гърцизми, турцизми, русизми, църковнославянизми и т.н.

Съществен принос за цялото произведение представляват Документално възпроизведеният текст (с. 13 – 157) и приложеният към него Исторически коментар (с. 158 – 176).

Кореспонденцията на Търновската митрополия от 1870 – 1871 г. дава сведения за членовете на църковното настоятелство. Осветлява промените в устройството и ръководството на Търновската епархиална община от отстраняването на търновския митрополит Григорий през януари 1867 г. до идването на новия владика Иларион Макариополски и неговото официално ръкополагане на 15 август 1872 г. Светската институция поема и духовните дела на епархията от 1870 г.

В писмо до Привременния български синод в Цариград от 1 февруари 1870 г. се посочва: „Нашата община сега има честа да представлява черковно всичките християнски общини в Търновското окръжие, които единодушно и съгласно с нас избраха и наредиха Негово Високопреподобие игумена на Килифарската обител, отца йеромонах Теодосия за привременен епитроп черковен и председател на общината“ (с. 18).

При анализа на автентичния изворов материал Тютюнджиев привлича и множество публикувани документи и спомени за исторически личности – участници в събитията, като потвърждение на историческите факти. Принос за историческия коментар представляват изведените биографични данни за протосингел Теодосий Стайнов, хаджи Теодосий Хорозовски – игумен на Къпиновския манастир, поп Марин Калугеров, Софийският митрополит Доротей, учителят Никола Златарски, х. Николи Минчоолу, Никола Михайловски и множество местни първенци. Информацията, предоставена от Дневника на Търновската митрополия, допълва картината за дейността на духовната институция и в частност на Търновската епархиална община в различни селища от двете страни на Стара планина. Сред тях се открояват контактите с общините Елена, Севлиево, Габрово, Дряново, Трявна, Лясковец, Горна Оряховица, Беброво, Никопол, Свищов, Тулча, Казанлък, Стара Загора, Нова Загора, селата в Сливенско и други. Представени са междуличностни и служебни контакти с представители на различни институции, сред които Софийската митрополия, Временният Свети синод в Цариград, Привременният смесен съвет на Екзархията в Цариград и отделни български общини.

Документите на Търновската митрополия представят съществената роля на местната община за избора на новият търновски владика Иларион Макариополски и отказа на епархийските дейци да се подчиняват на заповедите на Цариградската патриаршия. Изпратените окръжни писма до селищата на епархията целят запазване на каноничния ред в църквата, финансова дисциплина, фискална отчетност и избор на българско представителство в Привременния синод в Цариград.

Изборът на представители от Търновската епархия в Църковния народен събор се усеща в Общината като свято народно дело и епархийските дейци полагат много усилия за изпращането на циркулярни писма до всички подопечни общини. Показателен в това отношение е цитатът от писмо до църковните настоятелства с дата 8 октомври 1870 г.: „Наконец като сме уверени, че ще ни подадете ръка за съзиданието на толкози едно за нас свято и велико дело, каквото е урежданието въобще на църковното ни, но историческо право“ (с. 70).

Търновската община поема и финансовите задължения на висшето духовенство. Тя събира църковните данъци и такси, заделя средства за училищна, читалищна и дружествена дейност. Общината се превръща в регулатор на наследствените отношения и духовните потреби на миряните.

През месец март 1870 г. председателят на Търновската епархиална община архимандрит Теодосий назначава за свой пълномощник отец Йоан, който поема събирането на данъците и надзора на църквите в епархията. Тази промяна е отразена в писмо до всички свещеници, общински първенци и кметове, с дата 1 март 1870 г.:

„Реченият отец Иван пълновластен е да преглядва черковите на сяко място в какво положение са намират, Е ще же да препитва за постъпките на свещениците, как изпълняват длъжностите си“ (с. 31 – 32).

Документите отразяват и опити за неподчинение на разпоредбите на Търновската епархиална община от страна на местни духовници, както и взетите мерки за тяхното завръщане към правилните норми. Доказателство за това е писмото, изпратено от протосингел Теодосий до свещениците в с. Арбанаси, Търновско (с. 64).

Дневникът на Търновската митрополия предлага различни гледни точки за развоя на църковното движение в Търновската епархия през 1870 – 1871 г., съвсем точно формулирани от историка Иван Тютюнджиев. Събитията са отразени през призмата на митрополитския център в Търново и управля-

ващото наместничество. Данните от Дневника представят един успешен модел за функциониране на „самостоятелно българско църковно-гражданско управление“ по места, което контролира духовните и светските потреби. Търновската епархиална община е в постоянен контакт с църковното движение в Цариград и създава благоприятни условия за прокарване на взетите решения.

Публикуваното Фототипно приложение (с. 177 – 307) на Дневника на Търновската митрополия „отваря врати“ пред всички бъдещи изследователи и осигурява достъп до оригиналният документ.

Галерията (с. 308 – 312) от образи на участници в събитията онагледява историческото повествование, а присъствието на Справочен апарат, Именен и Географски показалец (с. 313 – 329) увеличава достойнствата на тази книга.

Допълнителна тежест на научното издание придава и популяризирането му сред чуждестранната публика чрез направеното авторско обобщение на английски език (с. 330 – 335).

И не на последно място по значение следва да спомена доброто полиграфично оформление на книгата и креативното художествено решение на корицата, дело на творческия екип на издателство „Ровита“ Велико Търново.

Монографията на Иван Тютюнджиев има съществен принос за обогатяването на документалното наследство за историята на българските земи през XIX век. Тя притежава безспорни достойнства и горещо я препоръчвам на всички професионални историци, студенти и учаци. Тази книга обаче е полезно четиво и за всички българи – ценители на историческата памет, култура и традиции.